

Література

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС МОВИ ПРАВА

Г. М. Стояцька

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мова – основоположний фактор існування та функціонування наукової практики в усіх без винятку сферах людської діяльності, в тому числі і в праві. Тому глибоке вивчення ролі мови у формування права та суспільства є визначальним не лише для лінгвістів, але й для широкого кола фахівців. Адже бути висококласним спеціалістом у своїй науковій галузі означає, на сьогодні, глибоку міждисциплінарну обізнаність. Саме тому в сучасній високофаховій освіті ледь не головним трендом є інтеграція різних галузей знань на основі використання, в тому числі, і здобутків порівняльного мовознавства. Що ж стосується юридичної освіти, то тут очевидним є прямий зв'язок між такими синтетичними сферами наукового пізнання як порівняльне мовознавство та порівняльне правознавство.

Відносини між мовою та правом мають довготривалу історію та спільну площину інтересів для філософів, правників, лінгвістів. Як правило, історія цих відносин демонструє тісну взаємозалежність, адже еволюція мови та писемності сприяла стрімкому розвитку права та його збереженню у джерелах, а розвиток права, в свою чергу, впливав на мовні трансформаційні процеси. Оскільки довга історія існування та функціонування закону цікавить мовників, переважно, точки зору структури, це дає їм суто раціональні переваги перед юристами, для яких мова виступає головним інструментом та мистецтвом професії. Найважливішою функцією, що її виконує мова у структурі правової реальності, є адаптивна: мова потрібна не тільки для формування закону, але також людині потрібна мова для розуміння права. Сам процес праворозуміння повертає нас до класичного тлумачення поняття норми, яке філософія права давно відносить не до морально-етичної, а до гносеологічної проблематики. Саме семантичне підґрунтя поняття норми, яке актуалізується у площині «пізнання-розпізнання-визнання», на останньому своєму етапі формує те, що ми в сучасній правовій науці визначаємо як усвідомлену необхідність, як

адаптацію до заборони і обмеження, зрештою – як правосвідомість. Правомірність поведінки, виходячи з зазначеного, неможлива без мови як універсального адаптера між свідомістю та нормою. Так само ефективність правової системи залежить, багато в чому, від термінології, що використовується для її побудови. Історія права знає багато прикладів, коли правову систему вдавалось зробити значно ефективнішою просто використовуючи гнучкий мовний інструментарій.

Американський юрист, професор школи права Гарвардського університету Гарольд Берман ще близько чверті століття тому наголошував, що у історіографії та філософії права, як правило, не брались до уваги такі сенсоутворюючі фактори як «мова права» [1, с. 39]. Схожої позиції приблизно в цей самий період притримується професор університету Північної Кароліни Вільям О'Барр, коли наголошує що мова і право – це співвідношення, яке не знало статусу наукової проблеми аж до 70-х років ХХ століття [2].

Підкріплене домінуючими лівими філософськими та політичними поглядами, останні майже два століття у західному світі домінує переконання у праві як інструменті суб'єктивного волевиявлення, примусу та припису. Вважається що «мовна функція» права зводиться до формальної визначеності, превенції та застереження на грані залякування. Найбільш промовисто це упередження проти мови права продемонстрував Оксфордський філософ та теоретик права Герберт Харт у своїй роботі «Приписування відповідальності і прав», говорячі про типові помилки свідомості у ідентифікації прескриптивної та аскриптивної особливостей права. Він наголошує, що переважна більшість висловлювань нашої буденної мови не носять ознак аскрипції, втім коли йдеться про мову права, будь-які висловлювання тут інтуїтивно сприймаються на кшталт «...позовних заяв, обвинувальних актів, визнань, рішень суду та вироків, що формують наскільки велику, настільки і важливу частину мови юристів» [3, с. 27]. Така стереотипізація сприйняття мови права накладає відбиток на не лише на розвиток феномену права як такого, але й на формування правосвідомості загалом, стає, в значній мірі, правилом для прийняття рішень, поведінки, вчинків. Саме таке розуміння мови права багато в чому спричиняє і формування соціальної нерівності. Такий висновок про привласнювально-аскриптивну функцію мови можна зробити ще на підставі міркувань Ж.-Ж. Руссо, який у своїй дисертації відзначав, як на ранніх етапах формування громадянського суспільства мовленнєва актуалізація сприяла виникненню нерівності та надлишкового продукту через публічне проголошення власних претензій на суспільні надбання (знаменитий пасаж про огороження).

Сучасна ж наука пов'язує аскриптивну мовну стереотипізацію з, зокрема, рядом суспільних колізій, які спричиняють гендерну або професійну нерівність через природне формування ставлення до статі, гендеру або роду занять саме через категоричність мовленнєвих висловлювань.

У цілому, співвідношення права і мови – питання, що охоплює надзвичайно широку сферу наукового застосування, соціальних, міжконфесійних, трудових відносин. Враховуючи шляхи формування права через звичаї, табу, заборони та відповідне ставлення до термінів і категорій, якими вони висловлені, варто навести думку відомого правника Денніса Ллойда, який вважав що «Право з одного боку, та мораль і релігія з іншого часто говорять різними мовами і, не зважаючи на ауру авторитету влади та моральну силу, яку може мати правова система, створена людиною, вона, втім, може вступати у протиріччя з тією мораллю, на якій і базується її авторитет» [4, с. 54]. Дане висловлювання цілком може бути застосоване і до мови як інструменту актуалізації владної сили права та сутності, що є сенсоформуючою як для правових систем, так і для правосвідомості. Дослідження свідомісних та соціальних аспектів такого формування постає таким, що є на часі.

Література

1. Berman H. J. Faith and order : the reconciliation of law and religion. Atlanta, Ga.: Scholars Press, 1993.
2. O'Barr W. M. Linguistic evidence : language, power, and strategy in the courtroom (Studies on law and social control). New York: Academic Press, 1982, pp. xv, 192 p.
3. Харт Г. Л. А. Философия и язык права / Герберт Лайонел Адольф Харт. – М. : Канон +, 2017. – 383 с.
4. Ллойд Д. Идея права / Деннис Ллойд. – М. : Югона, 2002. – 415 с.

МОВА ПРАВА ТА ЇЇ ВИВЧЕННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Є. В. Стрюк

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мова права – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація.

Мова права характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які водночас слугують і вимогами до сучасного юридичного